

Husz esztendeje hiába várja újjászületését a Tabán

Mi lesz a dűledező kis házak helyén: villa- vagy tördőnegyed? — Ezer lakást kell lebontani — Épül az új tabáni sugárút

A Tabán!... A régi Budapestnek erről a kies részéről milyen meghatódottan, milyen áhitattal emlékezünk valamikor. Ma már csak a költők énekelnek a Tabánról. A politikusok lassan megfeledkeznek róla, meg feledkeznek arról, hogy pár év előtt körüludvarolták és mindenfelől igérettek, hogy modern ruhába öltöztetik, feldisznítik, újjávarázsolják. Ez azonban, mint utóbb kiderült, csak hirtelen fellángolás volt, szalma-láng, amit nem követett tartós szerelem. Hát persze: a politikusok öregek; régi, régi tabáni sétái emléke már elmosódott, mostanság legfeljebb csak egészen fiatal, de kevesebb hatalmu párocskák kocognak végig a zegzugos, idillikusan csendes és homályos tabáni utcákon az apró, ferdekalapu házak között.

Pedig pár év előtt már minden teljesen készen állt arra, hogy a hegynek föl, völgynek le utcácskák helyén, modern utvonalak húzódjának, amelyeknek mentén elegáns villasor foglalja el a földszintes viskók helyét.

1912-ben hagyták jóvá az első tervet

Mint minden városrendezési terv megszűletése, a Tabán rendezésének gondolata is a boldog békeidőbe nyúlik vissza. 1910-ben, 1912-ben pezsgelt a városháza az ezernyi tervtől, alkotóvágytól. Ez volt az ugynevezett építőkorszak, amely alatt iskolák, kórházak és más középületek szines sora nőtt ki a pesti aszfaltból. A városrendezési ügyosztályban Wargha főtanácsos működött ekkor. Napról-napra szebbnél-szebb tervek születtek meg az asztalán, kigyúlt fantáziája valami lázas sietséggel építette ki a hatalmas rajzpapírosokra az új, modern nagyváros kontúrjait. Tündérszép Budapestet óhajtott alkotni, szellős, tágas terekkel, széles utcákkal, modern bérpalotákkal, hatalmas középületekkel és hibátlanul működő közművekkel. Bizony, ha nem jön közbe a háború, mindaz a gyönyörűség terv, amit a főváros városrendezési ügyosztályának íróasztalfiókjaiban őriznek, ma már élő valóság volna.

1912-ben a kormány által jóváhagyott terv volt már a Tabán átrendezéséről is. Eszerint a cikk-cakkban haladó kis utcák helyett két szerpentinut kigyózott volna végig a Tabánon. Az egyik a Gellérthegyre, a másik a Naphegyre.

Harmadik főtut is tervezték, amely a Döbrentei-térről szalad bele a Krisztina-körútba, mintegy a budai belső körut folytatásaként. Amint az új utak átszelték volna a régi Tabánt, egészen bizonyosan sorra tűnődezték volna fel azok mentén az új házak és modern villák, mert talán nincs Budapestnek alkalmasabb, kiesebb fekvésű területe családi otthonok építésére, mint a Tabán. Nemcsak az új utakra, hanem ennek az egész környéknek kialakítására megvolt a terve a fővárosnak. A helyekben fekvő sík részre bérházak kerültek volna, a magasabb területeket pedig villákkal akarták benépesíteni, teletűzdelni.

Ezer családi otthon kell lebontani

Az elképzeléseket már csak azért is könnyű leírni volna megvalósítani, mert a telkek javarésze a főváros, másik része pedig a Közmunkatanács kezében van. Igen ám, de a Tabán újjászületésének megálmodói mégis megelégedtek valamiről. Nevezetesen arról, hogy hiába övök a telkek, ha azokon régi-régi kis vityillók állnak, amelyek nemcsak fedetlet adnak a bennük lakóknak, hanem egyúttal a múltat, a tradíciót, a régi északithatatlán emlékeket, magát az életet jelentik a számukra. A tradíciót őrző mult lázadt fel a friss erővel törtető jövő ellen és ugyancsak az kezdett háborogni arra a gondolatra, hogy csákányok vághatnak bele a már inkább emlék, mint érték házakba, helyükön pedig már holnapra a multak szellemének fityegő hányó, fiatalosan mosolygó új városrész létesülhet.

Mintegy ezer lakás, ezer régi családi otthon felszólításáról, ezer család szerteszéledéséről lett volna szó. De az őstabániak ragaszkodtak a Tabánhoz, nem akartak „kiüzetni a paradicsomból”. Szinte csapásként meredt rájuk az a gondolat, hogy nekik a kriptaszerű csendjével lenyűgöző Tabán helyett a lármás pesti részen kell majd ott-

hont találniok. A hatóság ugyanis szükség-lakásokban, kislakásos városi bérházakban akarta elhelyezni a Tabán lakóit, azok pedig, akik nem óhajtották magukat a város keze által vezetetni, pénzbeli megváltást kaptak volna régi lakásukért, amelyekre le-selkedve várt a csákány...

A Tabán lakói, akiknek öreg háza felett így megkondult a lélekharang, egyszeriben nyakukba szedték a várost és nekikezdték deputációzni. Sorra járták a városházi pártok vezetőit, elsírták bánatukat és a sok sírányozásnak az lett a vége, hogy az ezer lakás közül mindössze tizenötöt-huszat sikerült lebontani. Tulajdonképpen ezen bukott meg a Tabán újjászületése.

Újra felszínre kerül a Tabán problémája

Teltek ezután az évek, a vén Tabán festői házacskái fölött. A háború utáni esztendőben semmi sem zavarta meg az andalgó párok sétáját és a Tabán anakronisztikus nyugalomát. Hiszen mindenki tudja, hogy pár év előtt még gyertyalámpással kísérték le az esti órákban az egyik vendéglő éjjeli óra a jóllakott és a borocskától jókedvre hangolt vendégeket a villamoshoz.

Mintegy öt év előtt, 1927-28-ban, hozta ismét felszínre a Tabán szinte már elfelejtett problémáját Wolff Károly dr. A keresztény községi párt vezére lelkesen szállt síkra a Tabán újjáépítéséért. Mindenki helyeselt neki és csaknem valamennyi párt vezetője megegyezett abban, hogy a Tabán valóban nem érdemli meg ezt az elhanyagolást, ezt a hűtlenséget, nem szolgálnak rá arra, hogy ennyire érzéketlenül elforduljanak tőle. Bródy Ernő dr. és Peyer Károly is lelkesedett az eszméért, nemcsak azért, mert a Tabán újjáépítése a tünőben levő városnegyed helyett egészen új városrészt teremtett volna, hanem azért is, mert az építkezés tömegek foglalkoztatását, kenyérkeresetét jelenthette. A pártvezérek szinte versengtek abban, hogy ki teremtesse meg előbb és hamarabb a Tabánt.

Wolff Károlynak kedvence témája lett a Tabán, egészen melléje szegődött és jóformán egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy fel ne szólaljon „védenec” érdekében. Lelkesedéssel kezdődött a Tabán-probléma reneszansza, de 1929 októberében a főváros lakásügyi bizottságában Wolff már mégis kénytelen volt megkérdezni, hol feneklett meg az ügy? Az ideit megfogalmazásáról eltelt egy-másfél év és ez elegendő idő volt arra, hogy azt a feledés fátylával borítsa be.

— Mégis különös — mondotta ekkor a jobboldal vezére, — hogy egy belső terü-

let felhasználását ne lehessen megvalósítani. Nem tudom elhinni, hogy Magyarországon nincs annyi vállalkozó kedv, hogy ezt a kérdést megoldjuk. Ugy látom, hogy a nagytőke is érdeklődik a probléma iránt, még pedig lakbérgarancia mellett.

Külföldi tőke is érdeklődik

Bejelentésében az volt az új, hogy a Tabán-terület iránt pénzérdeklőségek is érdeklődnek. Csakugyan megkezdődött erről az oldalról is a puhatólózás, a nagytőke hajlandó volt úgy építkezni, ha a tabánt házakból befolyó lakbérjévedelemért a főváros garanciát vállal. Évtizedek mulva azután ezek az objektumok a főváros birtokába kerültek volna. A város azonban a lakbérgaranciával járó terheket nem akarta magára vállalni.

A legjelentősebb fordulathoz az újabb és hosszú tespedés után akkor jutott a Tabán-ügy, amikor 1930-ban külföldi érdeklőségek is megmozdultak, mivel nagyszerű anyagi lehetőségeket láttak ennek az új városrészenek a felépítése körüli tevékenykedésben. Amilyen nagy volt az öröm a városházán afölött a bejelentés fölött, hogy külföldi tőkecsoport kölcsönt kínált a Tabán céljára, annyira elszomorítóan hatott a kormány elutasító magatartása, amely lehetetlenné tette a kölcsön felvételét és az idegen tőke bekapcsolását. A külföldi érdeklőséget a kudarc elkedvetlenítette és visszavonult.

Az 1931. évi fővárosi költségvetés tárgyalása alkalmával még egyszer felbukkant egy szempillantásnyira a Tabán-ügy, az érdeklődés fénye még egyszer megvilágította az öreg tabáni házak kontúrjait, amikor Sipőcz Jenő dr. polgármester sorra véve a város tennőit, a többi között ezeket jelentette a közgyűlésnek:

— A Tabán ügye, kapcsolatban a fürdőváros problémájával, tényleg az a kérdés, amelynek sikeres megoldásából majd a jövő nagy Budapestje keletkezhetik. Előttöm van nagy vonásokban egy olyan terv, amellyel komolyan kell foglalkozni...

Ekkor bizottságot is küldtek ki „Budapest Fürdőváros és a Tabán problémáinak előkészítésére”.

Sors-áték a Tabán felépítésére

Volt még egy érdekes terv, amely sorsolás útján szerelte volna megoldani a Tabán felépítésének nagy gondját. Mivel másként nem lehetett pénz teremtési, a sorsjegy eladása lett volna az a lehetőség, amely a várva-várt segítséget meghozza. Gallina Frigyes dr., mostani elnöki tanácsnok, aki akkor a szociálpolitikai osztály helyettes vezetője volt, dolgozta ki a legalaposabban, minden apró részletre kiterjedően a tervet, amely mindenkinek tetszett, mindenki megvalósíthatónak tartotta: tanács, pénzügyi osztály, Vásárpénztár, (amelyet a sorsjegy kibocsátásával megbízhatk volna), csupán a kormánynak volt ellenkező a véleménye. Egyetlen tollvonással elvi okokra való hivatkozással keresztülhuzta a szép elgondolást, amelyről egyébként illetékesek állapították meg: „Olyan tökéletes munka, hogy beható tanulmányozás után sem lehetett abban kifogásolható részeket találni.” A továbbiakban a szakvéleményt megtoldották még azzal, hogy „az építési nyereményjegyek — mert így neveztek hivatalosan — kibocsátására vonatkozó tervet úgy a közgazdasági, mint a pénzügyi helyzetnek tökéletesen megfelelő és a nyereményjegyek elhelyezése is teljesen biztosítottak látszik.”

Gallina dr. elképzelése, amely a bécsi

Legolcsóbb, legértékesebb

Karácsonyi ajándék

gyermeknek és felnőtteknek a

KÖNYV

Könyvet csak az 53 éve fennálló Magyar Könyvkereskedők Országos Egyesülete tagjainak vásárolj!

Tisza Testvérek Toldy Lajos	II. ker. Fő uca 12. Fő uca 2
A-21 Testvérek Dick Manó Egyetem könyvesbolt Faragó Zsigmond Kilián egyetemi könyvtár Kókai Lajos Lantos könyvesboltja Laufer Tivadar Pfeifer Ferdinánd Politzer Zsigmond és fia Ranschburg Gusztáv Rózsavölgyi és Társa Rozsnay Károly Szöllösi Zsigmond Dr. Vajna György és Tsa.	IV. ker. Múzeum körút 9 Váci uca 16 Kossuth Lajos uca 18 Múzeum körút 33 Harris bazár 2 Kamer Mayer Károly u. 3 Kossuth körút 5 Váci uca 11 Kossuth Lajos uca 5 Kecskeméti uca 4 Ferenckék tere 2 Szervita tér 5 Múzeum körút 15 Eskü út 6 (K'otvid-palota) Váci uca 28
Fischer Sándor Grill-féle könyvkereskedő Gyöze Andor Kiss Adolfiné	V. ker. Vilmos császár út 38 Ornófia uca 2 Vilmos császár út 34 Gróf Tisza István uca 36
Dr. Langer Norbert Singer és Wolfner	VI. ker. Andrássy út 58 Andrássy út 16
Adorján Testvérek	VII. ker. Erzsébet körút 16
Kóródy Mihály Schollz Testvérek	IX. ker. Mester uca 21 Ferenc körút 10

Baulose-t vette alapul, az volt, hogy külföldi kölcsön helyett jól fundált sorsjegyek révén kell építkezési kölcsönhöz jutni. Nyolcszáz ezer darab kamatszervény nélküli sorsjegyet óhajtott kibocsátani, melynek darabja 15 pengő lett volna. Így tehát az emisszió 12 millió pengő bevételt jelenthett. A sorsjegyvásárló által befektetett 15 pengőt vagy nyereményösszeggel, vagy felpenzzel akarták visszatéríteni.

A kormány döntése azonban nemcsak ezt az életrevaló tervet, hanem nyilván a Tabán újjáépítésének lehetőségét is meghiúsította.

Épül az új sugárút

...Azért újabb mégis csak történt valami. Még ha nem is villasor nőtt ki a földből, nem laposteleji nyaralók hirdetik a modern építkezési irányzatot, szóval, ha nem is tömeges házépítkezés ütötte meg a színt, az a valami... Ez a valami az, hogy a Közmunkatanács a hosszú évek tespedése után bátor kézzel belevágott — a Tabánon keresztülvétel sugárút építésébe... A Közmunkatanács most nem tördökül azzal, hogy a főváros vajjon miféle villatelepet, vagy fürdővárost tervezett ide. Mindenesetre utat épít, ami egy lépéssel előbbrevizsi a problémát, mert, ha az egyik főtuvonal megépül, talán mégis csak kedvet kapnak azok, akik a Tabánt válasszították ki családi fészük talaján... A Közmunkatanács bátor-sága mindenekelőtt abban nyilvánult, hogy elvetette azt az eredeti tervet, amely, mint fentebb említettem, már 1912-ben készen volt és azóta várja a megvalósítást.

A régi elképzelés két, illetve három főtuvonallal akarta keresztülhasítani a Tabán testét, az új megoldás azonban egyelőre az, hogy máris javában épül az Erzsébet-híd-től a Hegyalja-utba vezető egyetlen hatalmas új utvonal. Ez keresztülhalad az egész Tabánon, ámbar nem annyira a régi Tabán szempontjait veszi figyelembe, hanem a mögötte keletkezett új rész mozgalmas és lendületes forgalmának levezetését szolgálja. A régi, 1912-beli terv ugyanis a Tabánnal, mint különálló egységgel foglalkozott, de az átmenő forgalomra nem gondolt. Ezen változat most a Közmunkatanács új elvek szerinti utépitése.

A sugárút megteremtése is néhány régi tabáni ház feloldozását követelte. Persze nem szabad félreérteni: nem valami műemlékszerű épületekről van szó (aminthogy a megmaradó többi ház is inkább festői és kedves, semmint érték), hanem olyan régi házikókról, amelyeknek sorsa az idők haladtával mindig a csákány... Az utépités érdekében lebontották az Abroncs-utca 2, a Gyökér-utca 9, a Hadnagy-utca 63, a Zsák-

Régi tabáni házak és utcák György Sándor felvétele

Perzsaszőnyeg

Antik-bulor

Ajándéktárgyak

igazán olcsón

ANTIKART R.-T.

Dob-utca 31 * Telefon: 40-3-68. * (ig.: Sternberg Z. J.)

utca 3, a Horgony-utca 46, 52, 54 és 64 alatti házakat.

Szakértők szerint a legfőbb gond különben is a régi rész eltávolítása és ezzel egyidejűen az *ős-Tabán-lakók elhelyezése*. Milyet ez megvan, az új részek kialakítása az anyagiak arányában, akár apránként is, kisebb probléma. Legalábbis nem lehetetlen. Ezt bizonyítja a sugárutnak, mint részletnek megoldása. Amíg mindent egyszerre akartak, a probléma nagyságánál és rengeteg pénzt követelő voltánál fogva, nem ment.

Be akariák kapcsolni a nyugdíj-intézetek pénzét

A legeslegújabb terv, amely nem is érdektelen „Tabánépítő Szindikátus” grümdolását tüzte ki célul. Az érdekeltek abból indulnak ki, hogy a közintézményeknek, vállalatoknak, betegbiztosítóknak együttesen közel nyolcvan nyugdíjpénzűtára van, amelyek 105 millió tiszta vagyonnal rendelkeznek. Ezeket szeretnék tömöríteni, illetve az OTI-val és MABI-val együtt megnyerni annak a gondolatnak, hogy parlagon heverő pénzüikkel vegyenek részt a Tabán, újjáépítésében. A szindikátus kigondolói a főváros és a Közmunkatanács felé kacsintanak azzal a nem titkolt célzattal, hogy meglehetősen potomon, örökhérellet formájában engedjék át nekik a tabáni telkeket.

Reumakórház, gyógyszálló, fedett sétány...

Mindenekelőtt azonban most már azt a kérdést kell eldönteni, mi legyen végül is a Tabánból: villanegyed, vagy fürdőváros? Mert az 1912-beli tervért ma már nem mindenki lelkesedik. Sok víz lefolyt azóta a Dunán, az idők, a szükségletek és a kívánalmak is megváltoztak. Rengeteg pártfogója van annak a gondolatnak, így mindenekelőtt Ripka Ferenc dr. ny. főpolgármester az, hogy itt kell megépülni mindazoknak az objektumoknak, amelyek Budapestet igazán fürdővárossá teszik. A lehetőség önmagától adódik, mert a két pólus már megvan: a Gellértfürdő és a Rudas. Ezek közé igen alkalmasan illeszkedhetnének be az egészségügyet és a fürdőkulturát szolgáló új épületek. Ripka dr. reumakórházat, gyógyszállót, a Gellértfürdőt és a Rudast egymással összekötő fedett colonnadot, ivóparkot és hasonlókat képzelt ide. Persze, ha ezek mellett döntenek, fuccs a régi tervnek. Ámbár, ha ilyen nagyszabású gyógy- és fürdőtelepet akarnak létesíteni, abban feltétlen helyet kell adni a villaszerű kisebb épületeknek is, hogy, aki szivesebben lakik itt, mint a nagy hotelekben, ugyancsak tarthassa a kurát. Az illetékesek gondoltak erre, sőt a hőforrások gyógyító vizét is szeretnék majd ezekbe a villákba bevezetni.

★

Szóval nagy kérdés: villa- vagy fürdőegyed?

A Tabán nem vesz tudomást ezekről a problémákról. Frau Tabán, ez a finom öreg dáma, mialatt ezer elgondolás és vita rajzik körülötte, nyugodtan szendereg. Arca fakó, ezer szarkaláb barázdálja, keble alig pihog, csipkekeztyűs kezét összekulcsolja és mosolyogva alszik. Álmodik.

A multról, vagy a jövőről? ...

GYÖRGY ENDRE

★

Fenti cikkünkben említett új budai tranzverzális utat, amely az Erzsébet-híd budai hídfőjénél indul ki és a Sashegyig vezet, tehát a Tabánon vonul keresztül, szombaton nyitotta meg Sipőcz Jenő dr. polgármester. Az új utnak ugyanis az egyik része, amely a Csend-utcáig ér, már elkészült. Ez a szakasz hétszáz méter hosszúságú. Az ut egyelőre nyolc méter széles, de végleges formájában tíz méter széles lesz. Májusra elkészül a második szakasz, a Zólyomi-utcán át a farkasréti temetőhöz. A harmadik rész, a Hóvirág-utca folytatását alkotó utvonal kiépítése. Ha az egész tranzverzális vonal elkészül, akkor a Belvárosból egyenes úton, ugyyszólván percek alatt lehet feljutni a Sashegyre, innen a Svábhegyre és a Jánoshegyre.

Az ünnepélyes megnyitáson résztvett Borwendég alpolgármester, Bódy közlekedési tanácsnok, Spannberger I. kerületi tanácsnok, több bizottsági tag és még sokan mások. Kőröly Kálmán műszaki főtanácsos ismertette az utépítés történetét. Sipőcz polgármester megnyitván az utat, örömet fejezte ki afelett, hogy a főváros súlyos időkben hozott létre ilyen nagyszabású műszaki alkotást. Fontos volt ez az utmegnyitás azért is, mert ez az első pozitív lépés a Tabán rendezése felé.

Né
Páris
nulta
telne
és a
adata
blém
hogy
masi
rend
káig
mego
és tá
jelen
liek
azért
is sz
közöi
felisn
és en
mazzn
Mu
csak
előtt
hagyl
amer
vánd
lentel
A há
vánd
tott
saival
A ki
a mu
ket
a mu
eltoló
Amer
Euró
már
hogy
kell
hadsá
fonto
fizeté
ban,
a mu
megk
tési
Az
tása
azok
bérek
vánd
által
képes
határ